

розшукових справ (зокрема, щодо приналежності абонентського номеру, причетності певних осіб до вчинення кримінального правопорушення), які є секретними та відповідно до клопотань не додаються, а доступу до секретної інформації судді як правило не мають.

Одним із спірних питань, які виникають при розгляді клопотань даної категорії, є питання пов'язане з розглядом клопотань про тимчасовий доступ до речей і документів, які вже були вилучені в ході проведення обшуку, проведеного в рамках цього ж кримінального провадження, а можливо і іншого кримінального провадження.

Як відомо, законодавцем не визначений конкретний строк для розгляду клопотань про тимчасовий доступ до речей і документів.

Підсумовуючи вищевикладене, слід відзначити неоднозначну судову практику розгляду слідчими суддями клопотань про тимчасовий доступ до речей і документів та наявність спірних та проблемних питань, які виникають як при розгляді клопотань даної категорії, так і під час виконання ухвал, якими такі клопотання були задоволені, а тому, з метою усунення неврегульованих КПК України питань, вдосконалення норм кримінального процесуального закону, застосування яких на практиці викликає певні проблеми, однакового застосування слідчими суддями норм КПК України, недопущення помилок в судовій практиці під час розгляду клопотань даної категорії, пропонується проводити обговорення на робочих нарадах проблемних питань з прийняттям конструктивних позицій і доведенням їх до суддів судів першої інстанції.

Презумпція невинуватості в кримінальному процесі

Мегера М.М., студент навчального-наукового інституту права та психології НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент *Строков І.В.*

Презумпція невинності є одним з основних принципів правосуддя відповідно до якого особа вважається невинною, поки його провина не буде доведена у встановленому законом порядку. В основі цього принципу лежить загальна і широко визнана норма моралі, згідно з якою кожна людина повинна передбачатися добропорядним, поки інше не буде доведено.»

Презумпція невинуватості - об'єктивне правове положення. Це вимога закону, звернена до всіх громадян, посадових осіб, державних і громадських організацій, до суспільної думки в цілому. У процесуальному значенні презумпцію невинуватості необхідно розглядати як вимогу, що визначає правове положення учасників кримінального судочинства, і насамперед підозрюваного,

обвинуваченого, як основу їхніх процесуальних прав, гарантію всебічного, повного, неупередженого дослідження обставин кримінального провадження.

Презумпція невинуватості розглядається у вузькому та широкому значеннях, або іншими словами, на двох різних рівнях – при розгляді кримінальної справи в суді та в кримінальному процесі у більш загальному значенні. Вужча концепція охоплює відомий принцип, відповідно до якого при обвинуваченні особи у вчиненні злочину (чи кримінального проступку) тягар доведення вини несе сторона обвинувачення (прокурор), і доведення має бути поза розумним сумнівом. Ширший сенс презумпції невинуватості, в тому, що не лише поведження з особою, вина якої у вчиненні кримінального правопорушення не встановлена обвинувальним вироком суду, має відповідати поведженню з невинуватою особою й досудове розслідування має проводитися, наскільки це можливо, як немовби особа є невинуватою. Ширший сенс презумпції невинуватості стосується також обов'язку держави визнавати правовий статус обвинуваченого як невинуватого на всіх стадіях, що передують визнанню винним.

Як у вузькому, так і у широкому значеннях презумпція невинуватості – це фактична презумпція, тобто припущення щодо факту: немає жодного раціонального зв'язку між обвинуваченням і невинуватістю, і справді, статистика свідчить, що більшість обвинувачень знаходять своє підтвердження у рішеннях судів. Але презумпція невинуватості в правовій державі базується на уявленні про способи використання державної влади в демократичному – на відміну від тоталітарного – суспільстві, в цьому випадку – як має використовуватися державна влада карати. Призначення презумпції невинуватості насамперед полягає в тому, щоб протистояти у кримінальному судочинстві обвинувальному ухилу, суб'єктивізму, тенденційності чи навіть свавіллю – всьому, що перетворює кримінальне судочинство на знаряддя розправи над обвинуваченим, отожднює обвинуваченого з винуватим, робить його фактично безправним.

Кримінальний процесуальний кодекс, кореспондуючи з Конституції України правові положення презумпції невинуватості, закріплює гарантії від безпідставної та необґрунтованої підозри та обвинувачення. До них, зокрема, відносять положення, відповідно до якого ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні кримінального правопорушення і має бути виправданим, якщо сторона обвинувачення не доведе винуватість особи поза розумним сумнівом.

Державні органи, що ведуть процес, не мають права перекладати обов'язок доказування винуватості на підозрюваного, обвинуваченого. Це значить, що неприпустимо вимагати від особи представлення доказів на свій захист і спростування повідомлення про підозру чи

обвинувального акта. Закон категорично забороняє під час кримінального провадження піддавати особу катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує її гідність, поводженню чи покаранню, вдаватися до погроз застосування такого поводження, утримувати особу у принизливих умовах, примушувати до дій, що принижують її гідність (ч. 2 ст. 11 КПК).

У процесуальному значенні презумпцію невинуватості необхідно розглядати як вимогу, що визначає правове положення учасників кримінального судочинства, і насамперед підозрюваного, обвинуваченого, як основу їхніх процесуальних прав, гарантію всебічного, повного, неупередженого дослідження обставин кримінального провадження. У найзагальнішому вигляді правило презумпції невинуватості означає, що особа може бути визнана винуватою у вчиненні злочину і покарана лише за умови, що її вина буде доведена в передбаченому законом порядку і встановлена обвинувальним вироком суду. Повідомлення особі про підозру, складання слідчим та затвердження прокурором обвинувального акта на стадії досудового розслідування, розгляд справи у підготовчому провадженні не вирішують наперед визнання його винуватим у вчиненні злочину. Лише один орган у державі наділений таким правом - це суд.

Презумпція невинуватості відображає також право особи на незалежний та безсторонній суд, оскільки принцип презумпції невинуватості є одним із елементів справедливого судового розгляду. Крім того, дія цього принципу розповсюджується на весь кримінальний процес незалежно від результатів розслідування, а не тільки на час судового розгляду.

В Україні принципом презумпції невинуватості здебільшого нехтують. Причому порушення даного принципу відбувається різними суб'єктами і за різних обставин. В нашій державі презумпцію найбільш очевидно ігнорують у двох випадках: під час рутинного затримання людей, підозрюваних або обвинувачуваних у скоєнні злочину, та при виголошенні публічних заяв політиками і прокурорами, які якраз повинні краще знати закон, про чиюсь винуватість задовго до закінчення судового процесу.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. №254к/96-ВР // [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>;

2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. №4651-VI // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T124651.html;

3. Попелюшко В.О. Чому конституційну формулу принципу презумпції невинуватості треба змінити / В.О. Попелюшко // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2012. – №1(5) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n1/12pvontz.pdf>;

4. Великий енциклопедичний юридичний словник / [за ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученка]. – К. : Тов. «Юридична думка», 2007. – 992 с.;

5. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. – К. : Преса України, 1997. – 100 с.;

6. Духовской М. В. Русский уголовный процесс / Духовской М. В. – М. : Тип. А. П. Поплавского, 1910. – 448 с.;

7. Фойницкий И. Я. Курс уголовного судопроизводства : в 2 т. / Фойницкий И. Я. – [репринт. издания 1910 г.]; общ. ред. А. В. Смирнова. – СПб. : Альфа, 1996. – Т. 2. – 552 с.;

Проблемні аспекти прийняття слідчим кінцевих рішень на стадії досудового розслідування

Поліщук К.С., курсант Прикарпатського факультету НАВС

Науковий керівник: доктор юридичних наук, доцент Басиста І.В.

Аналіз попереднього кримінального процесуального законодавства України, а також чинного КПК вказує на відсутність у першому чітких вимог до кримінальних процесуальних рішень, зокрема рішень органів досудового розслідування. У новому КПК цілком слушно закріплена стаття «Процесуальні рішення», присвячена кримінальним процесуальним рішенням, в якій чітко вказуються підстави їх винесення; перелік посадових осіб, уповноважених їх приймати; загальна форма та структура змісту процесуального рішення; їх обов'язкові реквізити. Така деталізація повинна сприяти підвищенню якості кримінальних процесуальних рішень слідчого, а значить й загального рівня правозастосовчої діяльності.

За юридичним змістом переважна частина кримінальних процесуальних рішень – це вироки, постанови та ухвали. Поряд із постановами, до форм процесуальних рішень слідчого правомірно належать: клопотання, обвинувальний акт, доручення, вказівки, запити, повідомлення та ін.

Саме в цих актах мають міститися найбільш чіткі відповіді на правові питання: що конкретно встановлено і яким чином далі діяти для досягнення поставленої мети. Це і відрізняє інші рішення від протоколів, в яких тільки фіксуються факти, зміст і наслідки процесуальної дії. Проте така різниця між названими актами є умовною, оскільки і при складанні протоколів приймаються певні рішення.

При всій своїй специфічності кожне прийняте у кримінальному провадженні рішення має не лише індивідуальну, але й типову для всіх процесуальних актів внутрішню структуру.

Обов'язковими критеріями для суб'єктів, які приймають рішення є їх законність, вмотивованість та обґрунтованість, які також є аксіоматичними характеристиками будь-якого рішення у кримінальному провадженні. Вони перебувають у причинно-наслідковому зв'язку із фаховою підготовленістю та професійною компетентністю слідчого чи іншого суб'єкта їх прийняття.